

AZ ALSÓ TAGOZATBÓL FELSŐ TAGOZATBA LÉPÉS NEHÉZSÉGEI

Tervezett pedagógiai kutatás

Készítette: Dombi Tibor, 2016

I. A kutatási probléma kiválasztásának indoklása

Az általános iskolai tanulmányokat 4-5. évfolyam között kettévágó iskolarendszer visszáságaira fordítottam a figyelmemet. Egyrészt saját negatív tapasztalataim miatt, másrészt az idevágó tanulmányok egy része is radikálisan szembehelyezkedik a fennálló rendszerrel, egyesek kifejezetten a kompetencia és PISA mérésekre (1) hivatkozva sürgetnek valamiféle átalakítást, 6+6 osztályos rendszert vagy 5+4-est, mások szakadékszerű, az óvoda-iskola átmenethez hasonlítható törésről beszélnek, ami intézményen belül mégiscsak furcsa, de fölveti ennek újragondolását és tudományos módszerekkel a probléma újbóli körülményét.

"Az említés szintjén már szó esett arról, hogy az alsó tagozat és a felső tagozat között (mint az óvoda és az iskola között) szakadékszerű az átmenet. Az alsó tagozatból kilépő tanulók negyede-harmada nincs felkészülve a felső tagozat elvárásaira, a felső tagozat pedig nem alkalmazkodik a befogadott tanulók felkészültségéhez." (2)

Kétségtelen tény, hogy a tanulóink a szövegértési és matematikai vizsgálatokon a nemzetközi összehasonlításban gyengén szerepelnek. Van olyan tanulmány, amely azt állítja, hogy 5-6. osztályban gyakorlatilag leáll ezeknek a képességeknek a fejlődése. Csak néhány tényező, amely megnehezíti az ötödik évfolyam kezdetét:

- új, létszámában is több pedagógus,
- a nevelés körülményei, környezete,
- a gyermek bioritmusa, napirendje,
- a feléje irányuló elvárások, szabályok, normák,
- teljesítményértékelés módja,
- a gyermekközösségben elfoglalt hely

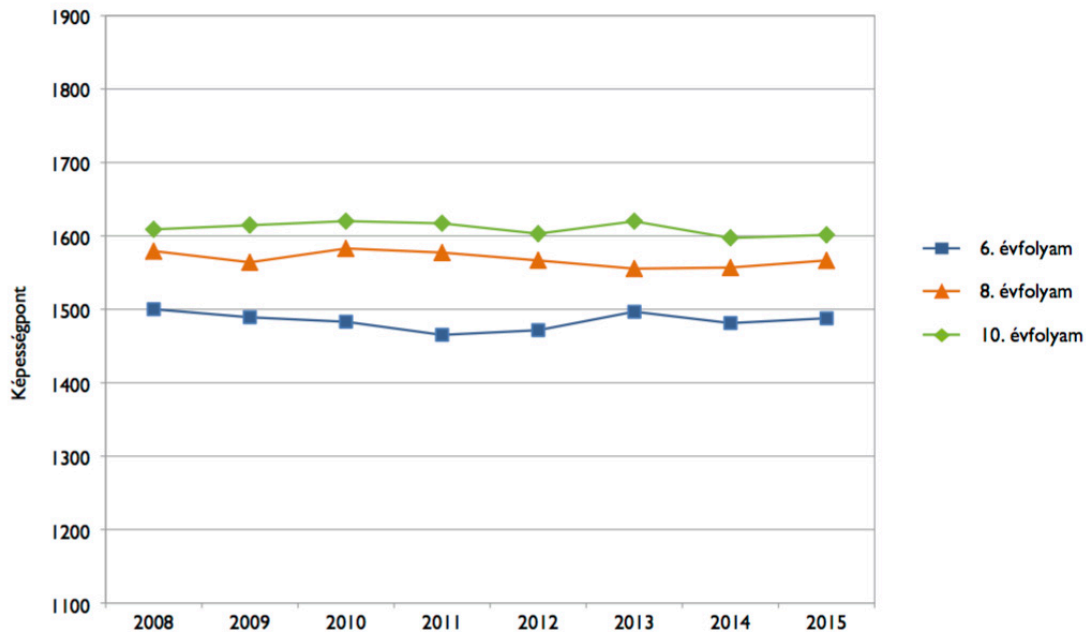
Míg alsó tagozatban a biztonságot nyújtó két tanító személyéhez kötődtek, addig felsőben már több tanárt kell elfogadniuk, többféle elvárásnak kell megfelelniük. Hozzá kell szokniuk, hogy nemcsak egy helyiségben töltik a tanórákat, hanem minden óra más-más tanteremben zajlik majd, ahova vándorolniuk kell. Az eddiginél jóval nagyobb felelősséget kell viselniük saját felszerelésük tekintetében.(3)

Nyilván fölösleges dramatizálni a helyzetet, abból a szempontból azonban mégiscsak érdekes megvizsgálni, hogy a közeljövő egyre inkább igényli majd a gyerekeknek azt a flexibilis tudásbázisát, amit ha nem alapoz meg egy jó, a mai értelemben hatékony általános iskola, akkor egyre inkább csak azok a tanulók kerülnek sikeresebb életpályával kecsegtető élethelyzetekbe, akik vagy az

otthoni háttér, vagy a különleges tehetségük, vagy valamiféle elitképzés által jutnak plusz támogatottsághoz, előnyhöz.

Ennek közeli és távlati következményei egyértelműen egy rossz szerkezetű társadalom, amely elvonatkoztatva a világgazdasági versenyképességi összefüggésektől, önmagában sem lehet egészséges és kívánatos!

A már emlegetett nemzetközi PISA mérés mellett a kompetenciamérés sem ad okot különleges bizakodásra, igaz a jelentés hangsúlyozza, hogy a mért adatokból nem szabad se pro se kontra következtetéseket levonni, azzal együtt elég árulkodó a stagnálás a szövegértés vonatkozásában:

Forrás: oktatás.hu (4)

Még egy nagyon fontos történeti aspektus, hogy az általános iskola alkalmazkodása a modern világhoz egyre döcögősebb. Visszafele ez azzal a következtetéssel is jár, hogy a mai tanítók-tanárok talán kevésbé értik meg a mai gyerekek lelki problémáit, kríziseiket kiváltó háttereket, és nehezebben tudnak alkotó módon viszonyulni ezek megoldásában. Az a világtendencia pedig, hogy a serdülőkor kezdete mára az 5. osztályosok nagy részét eléri, még egy plusz zavar ebben az átmenetben.

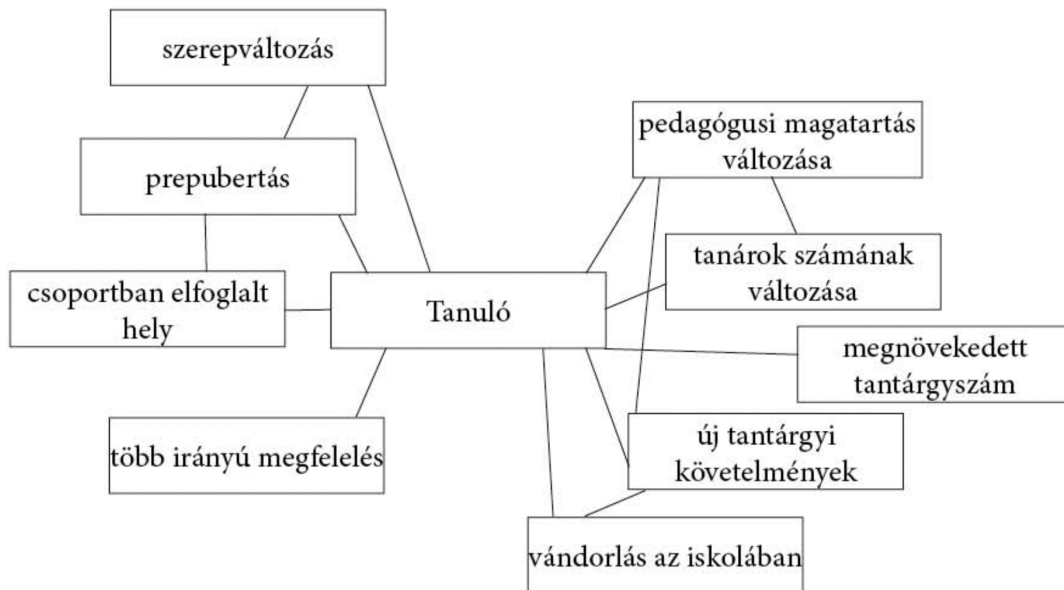
(1) "Múlt héten tette közzé az OECD a legfrissebb, 2012-es PISA-felmérés elemzését. Ezen a magyar diákok csúnyán elhasáltak, Európában ők teljesítettek a legrosszabbul, világviszonylatban pedig a 30. helyen állunk – 34-ből." Eduline.hu

(2) Az oktatás megújítása „A kisiskolások eredményesebb fejlesztésének lehetőségei és feltételei” című vitaanyag javított változata.

(3) Felsősök leszünk - Illyés Gyula Általános Iskola pedagógiai program, Somogyjád, 2010

(4) Országos kompetenciamérés 2015-ös jelentés

A szakirodalom a helyzet nehézségeinek okát a *fejlődésbeli fáziskülönbségekben* látja, ennek a következményeire próbálunk rámutatni a tervezett kutatásban. A tanulóra nehezedő terhek fogalmi térképe:

II. Szakirodalmi gyűjtemény

1. Eredményesség az oktatásban - Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, 2015. szerk.: Szemerszki Marianna
2. Mérlegen a magyar iskola - Nemzeti Tnk. Bp., 2012. szerk.: Csapó Benő
3. Új kutatások a neveléstudományokban - MTA Pedagógiai Bizottság 2008. szerk.: Kozma Tamás és Perjés István
4. Zöld könyv a magyar közoktatás megújításáért - Ecostat 2008. szerk.: Fazekas Károly, Köllő János, Varga Júlia
5. Az iskolák belső világa - Bölcsész Konzorcium 2006. szerk.: Golnhofner Erzsébet
6. Mérési módszerek a pedagógiában - Tnk, Bp., 1974. Ágoston-Nagy-Orosz
7. Adatgyűjtés és statisztikai elemzés a pedagógiai gyakorlatban - Tnk., Bp., 1982. M. dr. Bartai Andrea - Dr. Széphalmi Ágnes

– Az általam eddig megismert szakirodalom két részre osztható abból a szempontból, hogy az 1986 előtti évek szakirodalmi az átmenet nehézségeinek tompítására koncentrált, mint a rendszert alapvetően statikusnak és adottnak tekintő megközelítés, később azonban felvetődik a rendszer átalakításának lehetősége, és megjelennek a gyakorlatban is ennek kísérletei. Ahogy a világ is dinamikusan változik, és az európai és nemzetközi példák bizonyítják, hogy az oktatás szerkezeti átalakításokkal jól tud reagálni a XXI. század, főleg technikai típusú, de a gondolkodásban is bekövetkező változásaira, úgy jelenik meg a törésvonalak vizsgálatának a szükségszerűsége. Szeretnék majd még ezügyben szélesebb körű szakirodalmi kutatást végezni tanulmányaim során.

III. Hipotézis

A vizsgálat célja annak feltárása, hogy a 4+4 rendszerbe szervezett általános iskola koncepciója hibás-e, és a felső tagozatos pedagógiai váltás korai-e a negyedik osztály után.

A vizsgálat kvantitatív és kvalitatív kérdésekkel próbálja a gyerekek, szülők, tanítók, tanárok oldaláról értékelni az átmenet nehézségeit és ezek eredményei alapján alátámasztani a feltételezést.

A vizsgálat további célja, hogy a maga szerény eszközeivel hozzá tegyen valamit azokhoz az egyébként elég régóta megfogalmazott és az oktatásirányításban is időről-időre felbukkanó nézetekhez, miszerint az alapképzést úgy kellene átalakítani, hogy 11-12 éves korra tegye képessé a gyerekeket azokra az alapkészségekre, amelyeket a kompetenciamérésen is mérünk. Erre pedig több idő, változatosabb pedagógiai környezet, türelmes és kitartó munka szükséges, amelynek kereteit a 6-12 éves kor időszakára kell koncentrálni.

IV. A mérőeszközök, adatgyűjtés

A vizsgálat, mint korábban említettem, nemcsak a tanulók benyomásaira, hanem a környezetre is kiterjed, nyilván mindenki más aspektusból éli meg a tagozatváltás időszakát. ***A mintavétel a mostani elképzelésem szerint egy adott általános iskola összes 5. osztályos tanulója, azok osztályfőnökei, és a tanulók szüleinek alapsokasága.***

a., Szülői oldal - kérdőív 5. osztályos tanulók szülei részére az 5. osztály tanév végén

A kérdésekre válaszoljon a 0-5-ig terjedő skálán, ahol a 0 az egyáltalán nem, az 5 a teljes mértékben

kérdések:

Kérdés száma	Kérdés	Pont
1.	Mennyire volt megelégedve az alsó tagozatos osztályfőnök munkájával?	
2.	Mennyire érezte odafigyelőnek a gyermeke szempontjából az alsós osztályfőnököt?	
3.	Észlelt-e változást az 5. osztályban a gyermekénél az iskolához való hozzáállásban?	
4.	Jelentett-e nehézséget a gyerekének pedagógus személyiségének megváltozása?	
5.	Jelentett-e nehézséget az iskolával való együttműködésben a pedagógus (osztályfőnök) személyének megváltozása?	
6.	Volt-e hatása a gyermek tanulmányi előmenetelére a pedagógusok számának megnövekedése?	
7.	Okozott-e a gyermekének nehézséget a tantárgyak körének kibővülése?	
8.	Romlott-e a gyermeke tanulmányi eredménye 5. osztályban a 4. év végéhez képest?	

b., Pedagógusi oldal - egyéni interjúk 5. osztályos osztályfőnökökkel az 5. osztály tanév végén

Az egyéni interjúkról hangfelvétel készül.

kérdések:

Kérdés száma	Kérdés	Kvantifikálási szempont
1.	Hogyan értékeli az osztálya első felsős évét?	<i>Az osztály teljesítménye, előzetes adatokkal összevetve, különbségek, nehézségek mértéke</i>
2.	A gyermekek mekkora hányadánál okozott érzékelhetően nehézséget a tagozatváltás?	<i>Arány meghatározása, jelleg megfogalmazása</i>
3.	Mely tantárgyak okozták a legtöbb problémát? Miért ezek?	<i>Tantárgyak kiemelése, sorrend kialakítása</i>
4.	Hogyan sikerült az új pedagógusok és a gyerekek együttműködése a tanév során?	<i>Sikeres és sikertelen együttműködés aránya</i>
5.	Milyen volt a szülők reakciója a két tagozat közötti különbséggel kapcsolatban?	<i>Negatív, pozitív reakciók összevetése</i>

c., Tanulói oldal - kérdőív 5. osztályos tanulókkal az 5. osztály tanév végén

Ikszeld be a kérdés után az általad gondolt választ:

0 - egyáltalán nem, **1** - talán, nem tudom, **2** - teljes mértékben igen

kérdések:

Kérdés száma	Kérdés	0	1	2
1.	Nehezebb az 5. osztály, mint a negyedik			
2.	Kevesebb figyelem jutott rám 5. osztályban			
3.	Túl sok a tantárgy 5. osztályban			
4.	Jobb lenne, ha nem nekünk kellene vándorolnunk			
5.	Megváltoztak az osztálytársaim, hogy felsősök lettünk			
6.	Több gondot okozok a szüleimnek felsősként			
7.	Jól esik, hogy nagynak kezelnek			
8.	Jó, hogy minden tantárgyat más tanít			
9.	Nehéz minden tanárnak megfelelni			
10.	Úgy érzem, megváltoztam, hogy felsős lettem			

V. Adatfeldolgozás, értékelés

A három kérdéscsoportból kapott válaszok egy pedagógusi team által elvégzendő elemzése vezethet el ahhoz, hogy egy adott iskola felső tagozatba lépett tanulóiról, azok a tagozatváltással kapcsolatos nehézségeiről egy képet kapjunk. Remélem a Pannon Egyetem hallgatójaként lesz alkalmam ezt a vizsgálatot olyan szintre hozni, hogy e tervből megvalósult vizsgálat legyen.